

LIVIU - ALEXANDRU VIOREL

AJUTORUL PUBLIC JUDICIAR ÎN MATERIA TAXELOR JUDICIARE DE TIMBRU

– GARANȚIE A DREPTULUI
DE ACCES LA O INSTANȚĂ

LIVIU - ALEXANDRU VIOREL

AJUTORUL
PUBLIC JUDICIAR
ÎN MATERIA TAXELOR
JUDICIARE DE TIMBRU

– GARANȚIE A DREPTULUI
DE ACCES LA O INSTANȚĂ

UNIVERSUL JURIDIC
BUCUREȘTI

2024

Cuvânt-înainte

Oricât de tehnic ar fi subiectul, oricine citește această carte își dă seama că are de-a face cu reprezentarea unei munci cu totul deosebite. Nu trebuie decât să deschizi lucrarea pentru a remarca rigoarea cercetării care ne amintește de profesorul Viorel Mihai Ciobanu, sub îndrumarea căruia autorul și-a început teza de doctorat.

Pe măsură ce ne adâncim în lectură **descoperim că piatra unghiulară a lucrării este accesul la o instanță**. Aceasta este esența lucrării. Pentru a se asigura accesul la o instanță în materia taxelor judiciare de timbru sunt necesare mijloace. Iar mijlocul fundamental din dreptul nostru este **ajutorul public judiciar** în accepțiunea sa largă pe care o are în vedere autorul pentru a cuprinde și acordarea facilităților la plata taxelor judiciare de timbru persoanelor juridice.

Ne aflăm în prezența unei compoziții autentice, perfect structurate, de drept procesual civil și drept european al drepturilor omului, cu numeroase incursiuni pe terenul dreptului civil, constituțional și chiar fiscal.

Lucrarea îl are în centrul ei pe justițiabilul român care se confruntă cu problema obligativității plății unei taxe judiciare de timbru, pe care nu are posibilitatea să o achite. Autorul îl urmărește pe acesta pornind de la primele lui întrebări lansate de la problema de bază a unei acute lipse de informare, la diferitele posturi în care s-ar afla, la garanțiile de care dispune în cadrul mecanismelor actuale, dar și la numeroasele neajunsuri ale sistemului de ajutor public judiciar, pentru ca în final să vină în întâmpinare acestuia, avansând multiple și interesante propuneri de modificare a legislației în materie (veritabile surse de inspirație pentru legiuitor), toate menite să asigure o mai mare eficiență (a însuși) dreptului de acces la o instanță.

Autorul intră în miezul lucrurilor și abordează direct problemele fundamentale în domeniul supus cercetării. Lucrarea este rezultatul unei cercetări îndelungate și aprofundate care aduce mai aproape jurisprudența mai puțin cunoscută a Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg în materie. Trimiterile la jurisprudența acestei instanțe europene, la cea națională și la cea străină sunt clare și concrete, ideile sunt redată în mod ingenios, ipotezele examinate nu sunt numai dintre cele deja concretizate în practică, ci și numeroase prefigurate de autor, ilustrate cu hotărâri și decizii ale organelor de jurisdicție de la Strasbourg, soluțiile la problemele specifice

ori controversate din dreptul nostru sunt pertinente și consistent fundamentate, deseori chiar cu precizie matematică, iar în sprijinul acestor soluții autorul adaugă argumente noi celor deja existente, le nuanțează pe cele deja exprimate ori propune noi rute de argumentare.

Toate acestea conduc la concluzia unei lucrări cu totul remarcabile, neîndoiește valoroasă și foarte utilă practicienilor și teoreticienilor, menită să umple un gol existent în doctrina noastră, într-o materie deosebit de importantă și de tehnică.

August 2023

Prof. univ. emerit dr. **Corneliu Bîrsan**,
membru corespondent al Academiei Române

Cuvânt-înainte

Prezenta lucrare reprezintă, cu certitudine, o cercetare valoroasă în materia dreptului de acces la o instanță civilă din perspectiva taxelor judiciare de timbru, care nu ar trebui să lipsească din biblioteca unui jurist.

Autorul, având experiența practicianului în drept, abordează problematica analizată din trei perspective: accesul la o instanță civilă, taxele judiciare de timbru și ajutorul public judiciar.

O asemenea temă este dificil de tratat și greu de scris și de sistematizat.

Problematica taxării procesului civil este și va fi o piatră de încercare cu privire la un veritabil acces la o instanță civilă. Jurisprudența recentă a instanțelor europene confirmă că încă nu s-a găsit o limită sau un quantum care să împace ambele deziderate ale procesului civil: responsabilizarea justițiabililor și finanțarea actului de justiție versus accesul la o instanță civilă.

Cercetarea și documentarea autorului este considerabilă și îmbină aspectele practice cu cele jurisprudențiale, iar concluziile acestuia sunt veritabile puncte de plecare într-o viitoare completare și perfecționare a legislației în domeniu.

Merită menționată, în acest sens, analiza autorului vizând problematica identificării sumei în raport cu care stabilește eligibilitatea financiară a solicitantului cu privire la beneficiile ajutorului public judiciar la plata taxei judiciare de timbru. Din această perspectivă, autorul analizează argumentat economiile, ratele de credit și chiriile din perspectiva calificării acestora ca elemente de pasiv ori, după caz, de activ ale patrimoniului.

Tot astfel, sunt de real interes mecanismele paralele analizate de autor pentru a asigura dreptul la o instanță civilă, unele nereglementate la noi, cum este cazul finanțării prin terți privați, iar altele reglementate, dar neuzitate în practică, cum sunt polițele de protecție juridică, întâlnite mai mult în arbitrajul comercial internațional, unde costurile sunt mai mari. În viitor, asemenea mecanisme vor fi probabil implementate și în procesul civil.

Având în vedere volumul și calitatea informației furnizate, abordarea interdisciplinară și de drept comparat, recomand prezenta lucrare atât practicianului în drept, cât și celor cu preocupări în domeniul doctrinar, deoarece vor găsi răspunsurile căutate, cu o motivare coerentă care convinge prin acuratețea sa.

August 2023

Conf. univ. dr. **Claudiu Constantin Dinu**
Facultatea de Drept, Universitatea din București

Cuvânt-înainte

Un român care vrea „să-și găsească dreptatea prin tribunale” riscă să nici nu ajungă în ele pentru că n-a plătit taxa judiciară de timbru, fie pentru că termenele pentru achitarea ei sunt foarte scurte, fie că, deseori, cuantumul ei este prohibitiv chiar și pentru cei considerați bogați. Pentru foarte mulți, ea depășește salariul sau pensia unui om pe câteva luni, ani chiar.

Scena teoretică a tezei de doctorat a lui Liviu Viorel se referă la acest obstacol patrimonial în calea dreptului de acces la o instanță, obstacol care ar putea fi îndepărtat prin ajutorul public judiciar.

În spatele scenei, autorul lasă să se întrevadă mecanismele care fac ca tocmai „statul să fie cel care determină un număr foarte mare de potențiali justițiabili să aibă nevoie de instanță și același stat le mai cere și bani pentru un serviciu către care a fost împins chiar de el”.

„Dacă nu-ți convine, dă-mă-n judecată”, spune chiar și statul, a cărui „apetență pentru fiscalitate” intră în mecanismele, din păcate, frecvente, în care nedreptatea este spălată juridic în jungla procedurilor plină de termene și formalități care de care mai aberante.

Or, „reglementările procesuale civile ar trebui să fie limpede exprimate, coerente, previzibile, parte a unui mecanism suportabil de către petent”, spune Liviu Viorel, adresându-se nu doar juriștilor, căroră, în principal, le este destinată lucrarea lui, ci, mai ales, legiuitorului.

În acest mecanism, taxa judiciară de timbru poate părea o problemă minoră. Nu este, pentru că reprezintă primul pas fără de care următorii nu pot fi făcuți.

August 2023

Gabriela Blebea Nicolae

PARTEA I

DREPTUL CONDIȚIONAL DE ACCES LA O INSTANȚĂ ÎN MATERIA TAXELOR DE TIMBRU

Partea I

TITLUL 1

Dreptul de acces la o instanță – dimensiunea dreptului la un proces civil echitabil

Titlul 1. Dreptul de acces la o instanță

Introducere la Titlul 1

În acest titlu examinez dreptul de acces la o instanță ca parte componentă a dreptului la un proces echitabil.

Pentru înțelegerea situației autorului față de dreptul de acces la o instanță pornesc de la **definiția** acestui drept împreună cu notele sale **distinctive**.

În continuare, analizez **prima atestare** jurisprudențială a dreptului de acces la o instanță și **dimensiunile** reglementare ale acestui drept, pornind de la cea europeană, la cea națională.

Închei titlul prin identificarea **locului** dreptului de acces la o instanță prin corelație cu celelalte concepte înrudite, dar marginale tezei și, respectiv, cu celelalte garanții ale art. 6 § 1 din Convenție și cu o analiză a modalităților în care dreptul de acces la o instanță este susceptibil a fi **încălcat**.

Capitolul 1. Definiția și trăsăturile definiției

CAPITOLUL 1

Definiția și trăsăturile definiției ale dreptului de acces la o instanță

Introducere la Capitolul 1

În acest capitol fac demarcația terminologică necesară între dreptul de acces la **o instanță** și dreptul de acces la **justiție**.

Examinez structurat definițiile date în jurisprudență dreptului de acces la o instanță, pentru a ajunge în final la propria **definiție**.

Pornind de la elementele acestei definiții și având în vedere specificul dreptului de acces la o instanță, astfel cum transpar din jurisprudența forului strasbourghiez, voi extrage **trăsăturile** acestui drept.

Secțiunea I

Definiția dreptului de acces la o instanță

Înainte de a trece la examinarea definițiilor dreptului de acces la o instanță, este necesară o precizare **terminologică**. Ceea ce Convenția denumesc drept de acces la „o instanță”⁴¹, Constituția denumesc drept de acces la „justiție”. Astfel cum vom vedea, cele două sintagme **nu** se suprapun totuși perfect nici sub aspect **terminologic** și nici sub aspectul **sferei** de cuprindere. Astfel cum s-a observat⁴², jurisprudența Curții uzează de „dreptul de acces la tribunale”⁴³ și „dreptul la un tribunal”⁴⁴, iar sensul dat de instanța europeană noțiunii de „justiție” ori „tribunal” este mai puțin strict decât cel decurgând din jurisprudența Curții Constituționale, în sensul că unele organe de **jurisdicție administrativă** au o independență în adjudecarea litigiilor și garanții de neutralitate față de executiv, caracteristici care le-ar propulsa în sfera „instanțelor” și care ar pronunța hotărâri obligatorii nesusceptibile a fi atacate la instanțele din sistemul judiciar⁴⁵. Având în vedere că lucrarea pornește de la Convenție și de la jurisprudența generată de aplicarea sa, voi întrebuița în continuare formularea de „drept de acces la o **instanță**”, cu excepția situațiilor care privesc strict accepțiunea **constituțională** a acestui drept, caz în care voi face referire la „accesul la **justiție**”, și a situațiilor în care **sursa** citată face trimitere la accesul la „**justiție**”, caz în care voi întrebuița ghilimelele pentru a încadra termenul de justiție reflectând astfel opțiunea autorului ori a materialului evocat.

Revenind la problema conturării accepțiunii dreptului de acces la o instanță, trebuie precizat că există multiple definiții provenind din zona drepturilor omului, a Constituției ori a procedurii civile. Pentru că înseamnă lucruri diferite pentru oameni diferiți⁴⁶ și pentru că este în sine un concept foarte

⁴¹ Unii autori au considerat chiar că dreptul fundamental este dreptul de acces la un tribunal „disponibil și accesibil” [A. Caplen, *Access to justice: the view from the law society*, în E. Palmer, T. Cornford, A. Guinchard, Y. Marique (coord.), *Access to justice. Beyond the policies and politics of austerity*, Ed. Hart, Oxford și Portland, Oregon, 2018, p. 22].

⁴² T. Drăganu, *Liberul acces la justiție*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 53.

⁴³ CEDO, *Golder c. Regatului Unit*, hot. din 21.02.1975, § 35.

⁴⁴ CEDO, *Winterwerp c. Olandei*, hot. din 24.10.1979, § 75.

⁴⁵ T. Drăganu, *Liberul acces*, p. 53.

⁴⁶ L. Schetzer, J. Mullins, R. Buonomano, *Access to justice and legal needs. A project to identify legal needs, pathways and barriers for disadvantaged people in NSW*, Background Paper, Law & Justice Foundation of New South Wales, 2002, disponibil pe site-ul [http://www.lawfoundation.net.au/ljf/site/articleIDs/012E910236879BAECA257060007D13E0/\\$file/bkgr1.pdf](http://www.lawfoundation.net.au/ljf/site/articleIDs/012E910236879BAECA257060007D13E0/$file/bkgr1.pdf), ultima accesare fiind la data de 18.05.2021, p. 65.

larg⁴⁷, este și greu de definit.

Raportat la specificul lucrării de față, specific unui prim calup de definiții este că *miezul* acestora vizează (a) fie numai posibilitatea persoanei de a se **adresa** instanței⁴⁸, (b) fie numai de a obține o **statuare** a instanței⁴⁹, fie (c) **amândouă**⁵⁰ (i.e. adresarea și statuarea).

Alți autori au mai particularizat și prin alte elemente *complementare* ori de *nuanță* radiografiate și sistematizate după cum urmează:

a) îndeplinirea de către persoană a unor **condiții ale dreptului la acțiune**, i.e. **interesul** legitim și **calitatea** cerută (de a accede la o jurisdicție⁵¹);

b) **sfera persoanelor vizate** – toate⁵²;

⁴⁷ M. Barendrecht, J. Mulder, I. Giesen, *How to measure the price and quality of access to justice?*, November 2006, disponibil pe site-ul https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=949209, ultima accesare fiind la data de 12.05.2020, p. 3.

⁴⁸ CCR, dec. nr. 628/27.10.2016, M. Of. nr. 41/16.01.2017; CCR, dec. nr. 670/17.11.2016, M. Of. nr. 165/07.03.2017. I. Rebeca, *Introducere în procedura civilă. Principiile procesului civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, § 77, p. 162; O.J. Settem, *Applications of the „Fair Hearing” Norm in ECHR Article 6(1) to Civil Proceedings with special emphasis on the balance between procedural safeguards and efficiency*, Springer International Publishing, Switzerland, 2016, p. 60; D.N. Theohari, în G. Boroî (coord.), *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole*, ed. a 2-a rev., vol. 1, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 523.

⁴⁹ P. van Dijk, în R.St.J. Macdonald, F. Matscher, H. Petzold (coord.), *The European system for the protection of human rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London, The Netherlands, 1993, p. 345.

⁵⁰ T. Drăganu, *Considerații critice cu privire la caracterul absolut atribuit dreptului la liber acces la justiție de Legea de revizuire a Constituției din 21 noiembrie 2003*, în PR nr. 4/2004, p. 117; T. Drăganu, *Liberul acces*, p. 7; M.-A. Frison-Roche, J.-M. Coulon, *Le droit d'accès à la justice*, în *Droits et libertés fondamentaux*, Ed. Dalloz, ed. a 11-a, 2005, p. 441, disponibil pe site-ul http://mafrisonroche.phpnet.org/IMG/pdf/9-2.17_a_Droit_d_accs_la_justice_2005.pdf, ultima accesare fiind la data de 18.05.2021; R. Chiriță, *Paradigmele accesului la justiție. Cât de liber e accesul liber la justiție*, în PR nr. 1/2006, p. 176; L. Cadiet, E. Jeuland, *Droit judiciaire privé*, Ed. LexisNexis Litec, ed. 6, Paris, 2009, § 45, p. 38; M.-A. Frison-Roche, *Le droit d'accès à la justice et au droit*, în R. Cabrillac, M.-A. Frison-Roche, Th. Revet (coord.), *Libertés et droits fondamentaux*, ed. 18, Dalloz, Paris, 2012, § 620, p. 525; G. Boroî, M. Stancu, *Drept procesual civil*, Ed. Hamangiu, ed. a 5-a, rev. și adăug., București, 2020, p. 14.

⁵¹ M.-A. Frison-Roche, *op. cit.*, § 620, p. 525; M.-A. Frison-Roche, J.-M. Coulon, *op. cit.*, p. 441.

⁵² M.-A. Frison-Roche, *op. cit.*, § 620, p. 525; T. Drăganu, *Liberul acces*, p. 7; M.-A. Frison-Roche, J.-M. Coulon, *op. cit.*, p. 439; R. Chiriță, *Paradigmele*, p. 176; L. Cadiet, E. Jeuland, *op. cit.*, § 45, p. 38.